

## บทที่ 5

### สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “บทบาทของครอบครัวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นไทย” มีวัตถุประสงค์ เพื่ออธิบายบทบาทของครอบครัวต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ของบุตรหลานหญิงวัยรุ่น เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครอบครัวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่น และเพื่อศึกษาแนวทางป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของครอบครัวไทย ประชากรที่ศึกษา คือ ครอบครัวที่มีบุตรหลานเป็นหญิงวัยรุ่นอายุน้อยกว่า 20 ปี ในพื้นที่ 4 ภาค 4 จังหวัด รวม 400 ครอบครัว การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed Method) ทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพประกอบกัน สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

#### 5.1 สรุปผลการวิจัย

##### 5.1.1 ลักษณะครอบครัวของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ซึ่งได้ดูแลและมีความใกล้ชิดกับบุตรหลานหญิงวัยรุ่น จึงถือเป็นตัวแทนครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า

ผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับบุตรหลานหญิงวัยรุ่น ในฐานะของมารดามากที่สุด (ร้อยละ 64.0) ประเภทของครอบครัว ครึ่งหนึ่งเป็นครอบครัวขยาย (ร้อยละ 52.0) โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกันทุกภาค รองลงมาเป็นครอบครัวเดี่ยว (ร้อยละ 42.0) ครอบครัวครึ่งหนึ่งมีสมาชิกในครอบครัว ประมาณ 5-8 คน (ร้อยละ 51.0) อายุของบุตรหลานหญิงวัยรุ่นในครอบครัว อยู่ระหว่าง 13-18 ปี (ร้อยละ 70.0) ครอบครัวเกินกว่าครึ่งพักอาศัยอยู่ด้วยกันกับบุตรหลานหญิงวัยรุ่น (ร้อยละ 61.5) ในภาคใต้บุตรหลานหญิงวัยรุ่นพักอยู่กับครอบครัวน้อยที่สุด สำหรับครอบครัวที่ไม่ได้พักอยู่ด้วยกัน มีการติดต่อสื่อสารกันบ่อยครั้ง ประมาณ 2-3 ครั้งขึ้นไปต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 45.0) โดยครอบครัวใช้ช่องทางติดต่อกันทางโทรศัพท์มากที่สุด (ร้อยละ 90.0) เป็นที่น่าสังเกตว่า ภาคกลางและภาคเหนือ ไม่ได้มีการติดต่อกันทางจดหมาย

ประสบการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่ไม่มีบุตรหลานเคยตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (ร้อยละ 84.0) โดยทุกภาคมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน และครอบครัวที่มีบุตรหลานเคยตั้งครรภ์ในวัยรุ่น มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 16.0) ซึ่งพบในภาคเหนือมากที่สุด

### 5.1.2 ลักษณะประชากร เศรษฐกิจ และสังคม ของผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 85.0) โดยทุกภาคมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน ระดับการศึกษา พบว่า จบชั้นประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 66.0) ) และเป็นที่น่าสังเกตว่าในภาคใต้ ไม่มีผู้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ อาชีพของผู้ให้ข้อมูล เป็นเกษตรกร เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 40.0) มีส่วนน้อยที่เป็นแม่บ้าน (ร้อยละ 9.0) อายุของผู้ให้ข้อมูลอยู่ ระหว่าง 35-50 ปี มากที่สุด (ร้อยละ 66.0) โดยอายุต่ำสุด คือ 28 ปี และอายุสูงสุด คือ 78 ปี

### 5.1.3 บทบาทของครอบครัวต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวมีบทบาทต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ดังนี้ (1) บทบาทการสร้างสัมพันธ์ภาพ พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ ใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ ด้วยการพูดคุยกันบ่อยครั้ง มีการแสดงความห่วงใย ให้ความไว้วางใจ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน โดยเน้นประเด็นต่างๆ ดังนี้ ครอบครัวในภาคกลาง เน้นการสร้างความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน ครอบครัวในภาคเหนือ เน้นความห่วงใย ครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เน้นทำกิจกรรมร่วมกัน และครอบครัวในภาคใต้ เน้นการเป็นที่ปรึกษาให้กับบุตรหลาน (2) บทบาทการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ครอบครัวส่วนใหญ่ ได้พยายามจัดหาสิ่งของต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุตรหลานหญิงวัยรุ่น โดยสอนให้ใช้จ่ายอย่างประหยัด แนะนำบุตรหลานให้พึ่งพาตนเอง (เก็บเงินซื้อของที่อยากได้) โดยเน้นความมีเหตุผลในการใช้จ่าย และความพอเพียง (3) บทบาทการอบรมสั่งสอน พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ ใช้วิธีการอบรมสั่งสอนในเรื่อง การเรียน การคบเพื่อน และไม่ใ้บุตรหลานไปเที่ยวกับเพื่อนชาย โดยครอบครัวในภาคกลาง เน้นให้ดูแบบอย่างที่ดี ครอบครัวในภาคเหนือ เน้นการแนะนำให้เลือกรับสื่อที่มีประโยชน์ ครอบครัวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เน้นไม่ให้เกี่ยวข้องกับอบายมุข สำหรับครอบครัวภาคใต้ เน้นให้รู้จักแยกแยะสิ่งที่ดีควรทำและไม่ควรทำ

ทั้งนี้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุตรสาวและหลานสาวมากที่สุด คือ มารดา

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครอบครัวต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร พบว่า บทบาทของครอบครัวด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพ ด้านการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และด้านการอบรมสั่งสอน มีความสัมพันธ์กับการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร อย่างมีนัยสำคัญ โดยพบปัจจัยที่สัมพันธ์กันระหว่างบทบาทของครอบครัวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร รวม 8 ปัจจัย ดังนี้

**บทบาทการสร้างสัมพันธภาพ** ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวด้านการสร้างสัมพันธภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 2 ปัจจัย คือ

- การพูดคุยกับบุตรหลานอย่างตรงไปตรงมา (P-Value 0.05\*)
- การบอกให้รู้ถึงโทษของการไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ผู้ปกครอง (P-Value 0.02\*)

**บทบาทการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ** ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวด้านการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 5 ปัจจัย ดังนี้

- ความรู้สึกโกรธเมื่อบุตรหลานซื้อของแพง (P-Value 0.04\*)
- การให้เงินทุกครั้งตามที่บุตรหลานที่ขอ (P-Value 0.02\* )
- การที่ครอบครัวมีเงินออม(P-Value 0.04\* )
- การสอนให้แยกแยะได้ระหว่างของจำเป็นและของฟุ่มเฟือย (P-Value 0.05\*)
- การสอนให้ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง (P-Value 0.02\*)

**บทบาทการอบรมสั่งสอน** ผลการวิจัยพบว่า มี 1 ปัจจัย ที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของครอบครัวด้านการสร้างสัมพันธภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 คือ

- การสอนให้บุตรหลานหญิงกล้าปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม (P-Value 0.01\* )

#### 5.1.4 แนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวมีแนวทาง/วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ดังนี้

1) **สร้างสายใยสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว** โดยมีวิธีการ (1) การทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในและนอกบ้าน เป็นประจำ (2) การมอบหมายงานให้บุตรหลานทำ (3) การยอมรับพฤติกรรมผิดพลาดของบุตรหลานให้ได้

2) **สร้างเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัว** วิธีการ (1) ต้องประหยัดอดออม (2) ต้องปลูกฝังไม่ให้อาศัยอย่างฟุ่มเฟือย (3) ต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3) **อบรมสั่งสอนแบบสร้างมิตรในครอบครัว** มีวิธีการ (1) สอนเรื่องการเลือกคบเพื่อน (2) สอนให้ตั้งเป้าหมายในชีวิต (3) สอนให้มีความประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม (4) สอนให้รู้คุณค่าของความเป็นเพศหญิง ห้ามไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และ (5) ให้ความรู้ทั่วไปในการป้องกันตัวเอง

#### 4) ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ มีวิธีการดังนี้

(1) ให้อำเภอฯ แนะนำเรื่องต่างๆ ที่วัยรุ่นควรารู้ เช่น การรักษาสุขภาพทางเพศ การคบเพื่อนต่างเพศ (2) เสริมสร้างให้บุตรหลานมีความตระหนักรู้ถึงโทษและอันตรายของการตั้งครรภ์ไม่พร้อม (3) สอนวิธีการปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการสูญเสียพรหมจรรย์ (4) สอนให้รู้จักการคุมกำเนิดทุกวิธีและถูกวิธี

5) โครงการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ครอบครัวได้เสนอชื่อโครงการที่รู้จัก ซึ่งเป็นโครงการที่หน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐและเอกชน กำลังดำเนินการอยู่หรือเคยดำเนินการในพื้นที่ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่วัยรุ่น และเสนอโครงการใหม่ ๆ ดังนี้

โครงการที่ดำเนินการโดยหน่วยงานต่างๆ ได้แก่

- โครงการ “รักได้ คุมได้” (หน่วยงานสาธารณสุข)
- โครงการรณรงค์ให้รับรู้ถึงโทษของการตั้งครรภ์ไม่พร้อม (หน่วยงานสาธารณสุขกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ และโรงเรียน)
- จัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ (หน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)
- การจัดค่ายให้ครอบครัวมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (หน่วยงานกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์)
- ศิลปะ หรือกีฬา (โรงเรียน)
- อบรมให้ความรู้ในด้านการวางแผนครอบครัว (หน่วยงานสาธารณสุข)
- การอบรมจริยธรรม/พาเด็กเข้าวัดฟังธรรม (โรงเรียน)

โครงการใหม่ที่ควรดำเนินการ ได้แก่

- ให้ความรู้แก่ครอบครัวเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่น
- การสอนเพศศึกษาแก่วัยรุ่น
- โครงการรณรงค์ลดสวณหญิง (การครองตนอย่างเหมาะสมกับเพศหญิง)
- โครงการทัศนศึกษา กรณีตัวอย่างที่เป็นผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม เช่น สถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือผู้ป่วยเอดส์

## 5.2 อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล บทบาทของครอบครัวต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนอันควร โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครอบครัว 3 ด้าน กับประสพการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของครอบครัว ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

### 5.2.1 บทบาทของครอบครัวต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนอันควร

ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรในบุตรหลานหญิงวัยรุ่น สามารถอธิบายได้ดังนี้

#### 1) บทบาทการสร้างสัมพันธภาพต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

ครอบครัวส่วนใหญ่ ใช้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ ด้วยการพูดคุยกันบ่อยครั้ง มีการแสดงความห่วงใย ให้ความไว้วางใจ และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน โดยเน้นประเด็นการสร้างความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน แสดงออกถึงความห่วงใย ทำกิจกรรมร่วมกัน และเป็นที่ปรึกษาให้กับบุตรหลาน อธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวมีบทบาทเช่นนี้ เพราะครอบครัวส่วนใหญ่ ได้พักอาศัยอยู่ร่วมกันกับบุตรหลานวัยรุ่น (ร้อยละ 62.0) ทำให้ครอบครัวสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุตรหลานได้ตลอดเวลา ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว อาจก่อให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมหรือความขัดแย้งก็ได้ หากสมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน จะสามารถป้องกันปัญหาต่างๆ ในครอบครัวได้ โดยเฉพาะปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่น ดังนั้น การสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว จึงมีผลต่อการตั้งครรภ์หรือไม่ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สอดคล้องกับการสำรวจสัมพันธภาพในครอบครัวไทย ที่พบว่า ปัจจัยซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ได้แก่ ความรัก ความเข้าใจ ความผูกพัน การดูแลเอาใจใส่ การพูดคุยปรึกษาหารือ และปัจจัยที่ทำให้มีความสัมพันธ์ไม่ดีในครอบครัว ได้แก่ ความขัดแย้งในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวคบเพื่อนไม่ดี มีเรื่องชู้สาว และมีปัญหาเศรษฐกิจ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวและสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน, 2552) นอกจากนี้ บังอร เทพเทียน และคณะ (2550) พบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่ ใช้เวลาพูดคุยปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็น และมีกิจกรรมร่วมกัน สอดคล้องกับ ผจงจิตต์ พิทักษ์ภากร (2543) ที่พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ความมีน้ำใจเอื้ออาทร และความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว

2) **บทบาทการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร** ครอบครัวส่วนใหญ่ ได้พยายามจัดหาสิ่งของต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุตรหลานหญิงวัยรุ่น โดยสอนให้ใช้จ่ายอย่างประหยัด และนำบุตรหลานให้พึ่งพาตนเอง (เก็บเงินซื้อของที่อยากได้) โดยเน้นความมีเหตุผลในการใช้จ่าย และความพอเพียง อธิบายได้ว่า เพราะครอบครัวมีหน้าที่ในการจัดหาปัจจัย 4 และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับสมาชิก ครอบครัวจึงต้องสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยการแสวงหารายได้และบริหารจัดการทางการเงินให้เกิดความสมดุล เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจและตอบสนองความต้องการของสมาชิกในครอบครัวได้ โดยเฉพาะครอบครัวที่มีบุตรหลานวัยรุ่น อาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจากวัยรุ่นในปัจจุบันรับกระแสบริโภคนิยม เช่น ใช้จ่ายแพง มีกิจกรรมนอกบ้านมากขึ้น หากครอบครัวปลูกฝังให้บุตรหลานดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีเหตุผลในการใช้จ่ายเงิน และสามารถตอบสนองความต้องการต่างๆ ของบุตรหลานวัยรุ่นได้อย่างเหมาะสม จะมีผลทำให้บุตรหลานรู้สึกว่าได้การตอบสนองเพียงพอแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องไปแสวงหาจากภายนอกบ้าน ซึ่งอาจมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ดังนั้น บทบาทการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจในครอบครัว จึงมีผลต่อการตั้งครรภ์หรือไม่ตั้งครรภ์ในวัยรุ่น สอดคล้องกับ **เบนเน็ต (Bennett, 1975)** ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพแข็งแรง และมีความมั่นคงในชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม สอดคล้องกับ **กนกกาญจน์ จิววงศ์ (2552)** ที่พบว่า ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด คำนึงถึงรายได้และรายจ่าย มีการเก็บออมเงิน วางแผนในการใช้จ่ายเงิน เป็นวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

(3) **บทบาทการอบรมสั่งสอนต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร** ครอบครัวใช้วิธีการอบรมสั่งสอนบุตรหลาน โดยเน้นประเด็น การเลือกคบเพื่อน การเรียน การดูแลตัวเองที่ดี การแนะนำให้เลือกรับสื่อที่มีประโยชน์ ไม่ให้เกี่ยวข้องกับอบายมุข และให้รู้จักแยกแยะสิ่งที่ไม่ควรทำและไม่ควรทำ **อธิบายได้ว่า** การที่ครอบครัวอบรมสั่งสอนบุตรหลานหญิงวัยรุ่น โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ทำให้บุตรหลานมีแนวทางประพฤติปฏิบัติตนในสังคมสมัยใหม่ บทบาทการอบรมสั่งสอนในครอบครัวจึงมีผลต่อการตั้งครรภ์หรือไม่ตั้งครรภ์ในบุตรหลานวัยรุ่น สอดคล้องกับ **ชลดา ศรีเดช (2550)** ที่พบว่า ระดับความเข้มงวดในการอบรมสั่งสอนวัยรุ่นหญิงต่อการมีคู่นอนในวัยเรียน แบ่งได้ 3 แบบ คือ ครอบครัวแบบแรก พ่อแม่ห้ามไม่ให้บุตรสาวมีแฟนในวัยเรียน แบบที่สอง ครอบครัวเปิดโอกาสให้บุตรสาวมีแฟนได้ แต่ต้องให้อยู่ในสายตา และแบบที่สาม ครอบครัวอบรมสั่งสอนว่า การมีแฟนของวัยรุ่นหญิงถือเป็นเรื่องของธรรมชาติ จึงเน้นที่การป้องกันมิให้เกิดการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร **พิชัย มณีรักษ์ (2547)** พบว่า การอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครองในเชิงของการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติพฤติกรรมตามที่เห็นแบบอย่างที่ดีเห็น **กิตติพงศ์ อุบลสะอาด และคณะ (2552)** ที่พบว่า พฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์

ที่ไม่ปลอดภัย เริ่มจากการคบหากันในกลุ่มเพื่อน เช่น การคบหากันอย่างเปิดเผย หรือแอบคบหากันโดยผู้ปกครองไม่ทราบ

### 5.5.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของครอบครัวกับการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

**ผลการวิจัยพบว่า** ปัจจัยที่มีความมีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่นมี 8 ปัจจัย ดังนี้

**บทบาทการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว** พบว่ามี 2 ปัจจัย ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

1) **การพูดคุยกับบุตรหลานโดยตรงไปตรงมา** สามารถอธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวได้พูดคุยกันโดยตรงไปตรงมากับบุตรหลานหญิงวัยรุ่น เป็นการสื่อสารแบบสองทางซึ่งมีประสิทธิภาพที่สุด ทำให้ครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ก่อให้เกิดความไว้วางใจ และบุตรหลานหญิงวัยรุ่นกล้าที่จะเปิดเผยกับคนในครอบครัวทุกเรื่อง โดยเฉพาะเรื่องความรักของวัยรุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **รุ่งรัศมี ศรีวงศ์พันธ์ (2542)** ที่พบว่า ความเห็นห่างของสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยที่ทำให้วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เพราะขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นคงทางจิตใจ

2) **การที่ครอบครัวได้บอกถึงโทษของการไม่เชื่อฟังของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง** สามารถอธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวได้บอกถึงโทษของการไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ให้บุตรหลานหญิงวัยรุ่นฟัง เป็นการป้องปรามมิให้บุตรหลานวัยรุ่นทำผิดในทุกเรื่องรวมทั้งเรื่องทางเพศ จึงอาจทำให้บุตรหลานหญิงวัยรุ่น เกิดความกลัวและเกิดความตระหนักว่า หากตนเองไม่เชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อเกิดความผิดพลาดใดๆ ขึ้นมา ครอบครัวอาจจะไม่ช่วยแก้ไขปัญหาให้ สอดคล้องกับ **พรธิดา วิเศษศิลปานนท์ (2551)** ที่เสนอว่า สมาชิกในครอบครัวควรรู้จักการโอนอ่อนผ่อนปรน เป็นหลักปฏิบัติในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว และ **กิตติพงศ์ อุบลสะอาดและคณะ (2552)** ที่พบว่า สภาพปัญหาของการตั้งครรภ์และเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัยของวัยรุ่น เกิดจากปัจจัยด้านครอบครัว

**บทบาทการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของครอบครัว** ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมากกว่าด้านอื่นๆ โดยงานวิจัยนี้พบความสัมพันธ์ 5 ปัจจัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนี้

1) **ครอบครัวรู้สึกโกรธ เมื่อรู้ว่าบุตรหลานหญิงวัยรุ่นซื้อของแพงเกินไป** สามารถอธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวรู้สึกโกรธเมื่อบุตรหลานหญิงวัยรุ่นซื้อของแพง เป็นเพราะครอบครัวต้องการให้บุตรหลานมีความประหยัด จึงไม่สนับสนุนให้ใช้จ่ายเกินความจำเป็นหรือใช้เงินเกินตัว

จึงอาจมีผลทำให้บุตรหลานหญิงวัยรุ่น ตระหนักู้ในการใช้จ่ายเงิน และมีความรอบคอบในการใช้จ่ายเงินมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ (2551)** ที่พบว่า แบบแผนการเลี้ยงดูบุตรที่ครอบครัวทำเป็นประจำ คือ การสอนให้บุตรหลานรู้จักประหยัด

2) **ครอบครัวให้เงินทุกครั้ง**ที่บุตรหลานหญิงวัยรุ่นขอ สามารถอธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวให้เงินทุกครั้งตามที่บุตรหลานหญิงวัยรุ่นต้องการ แสดงว่า ครอบครัวมีความเข้มแข็งสามารถสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ จึงสามารถให้เงินบุตรหลานได้ทุกครั้งอย่างไม่มีขีดจำกัด ซึ่งเป็นการตอบสนองทุกความต้องการของบุตรหลานหญิงวัยรุ่นยุคปัจจุบันที่มีความต้องการสิ่งต่างๆ มากกว่าวัยอื่นๆ เพราะกระแสบริโภคนิยมในสังคมสมัยใหม่ ดังนั้น เมื่อบุตรหลานหญิงวัยรุ่นรู้สึกว่าได้ได้รับการตอบสนองทุกความต้องการจากครอบครัวแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องไปแสวงหาจาก ที่อื่น ที่อาจมีความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ **บุญเลิศ ธงสะอาด และคณะ (2551)** ที่พบว่า รูปแบบความเป็นสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง เกิดจากการมีเศรษฐกิจที่ดี

3) **ครอบครัวมีเงินออมเก็บไว้ใช้ยามฉุกเฉิน** อธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวมีเงินออมเป็นเครื่องชี้วัดว่า ครอบครัวมีรายได้เพียงพอ หรือมีรายได้มากกว่าค่าใช้จ่าย จึงสามารถบริหารจัดการทางการเงินเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉินได้ แสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวซึ่งมีความมั่นคงพอที่จะดูแลบุตรหลานหญิงวัยรุ่นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศศิพร ปาณิกบุตร (2544)** ที่พบว่า รายได้เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของสมาชิกในครอบครัว และ **ผจงจิตต์ พิทักษ์ภากร (2543)** ที่พบว่า ความคล่องตัวทางเศรษฐกิจ และการบริหารจัดการการเงินในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวไทย

4) **ครอบครัวสอนให้แยกแยะได้ระหว่างของจำเป็นและของฟุ่มเฟือย** สามารถอธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวสอนบุตรหลานหญิงวัยรุ่นให้แยกแยะระหว่างสิ่งของจำเป็นและสิ่งของฟุ่มเฟือย จึงทำให้บุตรหลานแยกแยะได้เอง ว่าสิ่งใดควรซื้อหรือไม่ควรซื้อ เพราะการแยกแยะได้ เป็นความสามารถอย่างหนึ่งของบุคคล ที่จะตัดสินใจหรือไม่ตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ดังนั้น เมื่อครอบครัวได้สอนบุตรหลานในเรื่องนี้ จึงเท่ากับว่าครอบครัวได้สอนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับบุตรหลานของตน เป็นการเสริมสร้างให้บุตรหลานจึงมีภูมิคุ้มกันในตนเองไม่หลงตามกระแสบริโภคนิยม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรรณิ แกมเกตุ (2546)** ที่พบว่า รูปแบบกิจกรรมหลักที่ใช้ในการพัฒนาสู่การพึ่งตนเองของครอบครัว คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเงินในครอบครัวของตนเอง

5) **ครอบครัวสอนให้บุตรหลานยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง** อธิบายได้ว่า การที่ครอบครัวสอนให้บุตรหลานหญิงวัยรุ่นยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการสอนให้ระมัดระวังในการ

ใช้ชีวิต รู้จักการประหยัด รู้ประมาณตนเอง และมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกกาญจน์ จิววงศ์ (2552) ที่พบว่า การพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักปฏิบัติคือ การใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด คำนึงถึงรายได้ให้เพียงพอกับรายจ่าย มีการวางแผนในการใช้จ่ายเงิน และเก็บออมเงินไว้เพื่ออนาคต ดำเนินชีวิตตามธรรมชาติ และพอเพียงในการดำรงชีวิต

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น มากกว่าปัจจัยด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับตัวชี้วัดครอบครัวเข้มแข็งของสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (2552) ที่กำหนดไว้ดังนี้ 1) ครอบครัวมีรายได้และทรัพย์สินเพียงพอสำหรับรายจ่ายที่จำเป็นในการดำรงชีวิตครอบครัวตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) ครอบครัวมีเงินออมสามารถนำมาใช้จ่ายในยามฉุกเฉินหรือจำเป็นได้ ดังนั้น เมื่อครอบครัวพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ จึงหมายความว่า ครอบครัวมีความเข้มแข็ง สามารถตอบสนองความต้องการของบุตรหลานหญิงวัยรุ่นได้อย่างเพียงพอ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจจึงเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งมิให้บุตรหลานหญิงวัยรุ่นมัวเมากับวัตถุนิยมและปล่อยตัวเสรี ทางเพศ ทั้ง 5 ปัจจัยดังกล่าว จึงมีผลต่อการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นยุคปัจจุบัน

**บทบาทการอบรมสั่งสอนของครอบครัว** ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยเดียวที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ **การที่ครอบครัวสอนให้บุตรหลานหญิงกล้าปฏิเสธการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม** อธิบายได้ว่าการที่ครอบครัวได้สอนให้บุตรหลานหญิงกล้าและรู้จักการปฏิเสธ เป็นการชี้แนะทางเลือกหรือทางออกในการแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ บุตรหลานหญิงวัยรุ่นจึงมีปฏิภาณไหวพริบในการเอาตัวรอดจากการมีเพศสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อนรรฆนงค์ เรียบร้อยเจริญ (2549)** ที่พบว่า การอบรมสั่งสอนจากครอบครัว เป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมป้องกันการถูกคุกคามทางเพศ และ **ชลลดา ศรีเดช (2550)** ที่พบว่า การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว มีผลต่อการรักษาวินัยส่วนตัว นอกจากนี้ ยังพบว่า ครึ่งหนึ่งของครอบครัวที่ศึกษา ยอมรับได้กับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนของบุตรหลานวัยรุ่น (ร้อยละ 50.0) ซึ่งเป็นการยอมรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่กระทบต่อการพัฒนาและการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นไทย

### 5.2.3 แนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร

ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวเสนอแนวทางป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ดังนี้

1) **สร้างสายใยสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว** โดยมีวิธีการ (1) การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นประจำทั้งในและนอกบ้าน (2) การมอบหมายงานให้บุตรหลานทำ และ (3) ยอมรับพฤติกรรมที่ผิดพลาดของบุตรหลานให้ได้

2) **สร้างเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัว** มีวิธีการ (1) ต้องประหยัดอดออม (2) ต้องปลูกฝังให้รู้จักใช้จ่ายและไม่ฟุ่มเฟือย (3) ต้องยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง สอนให้พออยู่พอกิน รู้จักประมาณตน

3) **อบรมสั่งสอนแบบสร้างมิตรในครอบครัว** มีวิธีการ (1) สอนการเลือกคบเพื่อน (2) สอนให้ตั้งเป้าหมายในชีวิต (3) สอนให้มีความประพฤติและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม (4) สอนให้รู้คุณค่าของเพศหญิง (5) ให้ความรู้ในการป้องกันตัวเอง

4) **ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์** ได้แก่ ให้คำแนะนำเรื่องต่างๆ ที่วัยรุ่นควรจะมี การรักษานามัยส่วนตัว สอนวิธีปฏิบัติตนเมื่ออยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการเสียพรหมจรรย์ สร้างความตระหนักรู้ถึงโทษและอันตรายของการตั้งครรภ์ไม่พร้อมให้กับบุตรหลานวัยรุ่น การคบเพื่อนต่างเพศ สอนให้รู้จักการคุมกำเนิดทุกวิธีและถูกวิธี

5) **โครงการป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร** ครอบครัวได้เสนอชื่อโครงการที่รู้จัก ซึ่งเป็นโครงการที่ดำเนินการโดยหน่วยงานต่างๆ เช่น โรงเรียน หน่วยงานด้านสาธารณสุข กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และเสนอโครงการใหม่ que เห็นว่ามีประโยชน์ต่อวัยรุ่น ดังนี้

โครงการที่ดำเนินการโดยหน่วยงานต่างๆ ได้แก่

- โครงการ “รักได้ คุมได้”
- โครงการรณรงค์ให้รับรู้ถึงโทษของการตั้งครรภ์ไม่พร้อม
- จัดกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์

โครงการใหม่ที่ควรดำเนินการ ได้แก่

- ให้ความรู้แก่ครอบครัวเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่น
- ให้ความรู้แก่ครอบครัวเกี่ยวกับการสอนเรื่องทางเพศแก่วัยรุ่น (การสอนเพศศึกษาแก่วัยรุ่น)
- โครงการรักษานวลสงวนหญิง (การครองตนอย่างเหมาะสมกับเพศหญิง)
- โครงการทัศนศึกษา กรณีตัวอย่างที่เป็นผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่เหมาะสม เช่น สถานรับเลี้ยงเด็กกำพร้า หรือผู้ป่วยเอดส์

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ควรให้ความรู้เรื่องเพศแก่วัยรุ่นชายด้วย เพราะจำเป็นต้องให้ผู้ชายตระหนักถึงบทบาทชายหญิง และความรับผิดชอบในการป้องกันการตั้งครรภ์ของเพศหญิง เน้นให้ผู้ชายควบคุมตัวเอง และแนะนำให้ดูแลคนที่สะท้อนความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งผู้ประพฤติผิดจะได้รับผลกระทบจากการกระทำของตน

### 5.3 ข้อเสนอแนะ

#### 5.3.1 ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

- 1) ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวส่วนใหญ่สอนเรื่องทางเพศแก่บุตรหลานน้อย ดังนั้น
  - ควรสร้างความตระหนักให้แก่ครอบครัวถึงความจำเป็นในการสอนเพศศึกษาแก่บุตรหลาน ไม่ควรโยนภาระหน้าที่ให้แก่โรงเรียน แต่เพียงลำพัง
  - ควรให้ความรู้ ความเข้าใจเรื่องเพศศึกษาแก่ครอบครัวโดยนำโปรแกรมการสอนเพศศึกษาที่หน่วยงานอื่นมีอยู่แล้วนำมาใช้ได้ทันที
  - ควรสอดแทรกกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่วัยรุ่น
- 2) ผลจากการวิจัยพบว่า ครอบครัวยังคงมีบทบาทในการป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ดังนั้น
  - ควรส่งเสริมครอบครัวให้สามารถแยกแยะว่าบุตรหลานของตนเป็นกลุ่มเสี่ยงหรือไม่ (ด้านพฤติกรรมทางเพศ ด้านยาเสพติด ฯลฯ) เพื่อหาทางป้องกันหรือแก้ไขได้อย่างทัน่วงที
  - ควรปรับทัศนคติทางลบของครอบครัวต่อการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น และชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น
  - ควรชี้แนะแก่ครอบครัวด้านศิลปะในการอบรมสั่งสอนบุตรหลานเพื่อตระหนักรู้คุณค่าความเป็นเพศชาย – หญิง และสร้างค่านิยมความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมทางเพศของบุตรชายและบุตรสาว
- 3) ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวรับรู้ และเล็งเห็นประโยชน์ของโครงการที่หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการอยู่ หรือเคยดำเนินการในพื้นที่ศึกษา ดังนั้น
  - ควรสนับสนุนโครงการของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่เป็นประโยชน์แก่วัยรุ่นให้คงอยู่และต่อเนื่อง
  - ควรพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการใหม่ และแนวทางที่ครอบครัวที่ศึกษาเสนอมา

### 5.3.2 ข้อเสนอแนะด้านวิจัย

- ควรทำวิจัยในกลุ่มเป้าหมายที่เจาะจง เช่น วัยรุ่นชาย วัยรุ่นที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับครอบครัว ครอบครัวที่มีบุตรหลานก่อนวัยรุ่น ฯลฯ
  - ควรทำวิจัยในประเด็นอื่น ๆ เช่น ความตระหนักต่อการตั้งครรภ์ไม่พร้อมทั้งของวัยรุ่น ครอบครัว และชุมชน วิธีการสอนเพศศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน และผลกระทบจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อมต่อครอบครัว
  - ควรทำวิจัยและพัฒนา เพื่อปรับความรู้ ความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น เช่น การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
-